

SMZ
BARAZA LA MITIHANI LA ZANZIBAR
MTIHANI WA Kuingilia Kidato Cha Tatu

021

KISWAHILI

MUDA: SAA 2:30

MAJIBU

JUMATATU 03/12/2018 mchana

MAAGIZO KWA WATAHINIWA

1. Mtihani huu una sehemu NNE (4) A, B, C, na D.
2. Jibu maswali YOTE kutoka sehemu A, maswali MAWILI (2) kutoka sehemu B, maswali MAWILI (2) kutoka sehemu C na swali MOJA (1) kutoka sehemu D.
3. Andika nambari yako ya mtihani katika kila ukurasa.
4. Majibu yote yaandikwe kwenye sehemu zilizoachwa wazi.
5. Simu za mkononi haziruhusiwi ndani ya chumba cha mtihani.

maktaba.tetea.org

1. Soma kwa makini habari ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Mama Baraka aliwaita watoto wake wa kiume Baraka na Mbaruku, akawaambia “Wanangu nimewaita hapa nilipolala kwa lengo la kuwajua mambo muhimu”. Baraka na Mbaruku walikaa vizuri ili wamuazime masikio yao. Mama yao aliendelea kwa kusema. “Jambo la kwanza napenda kuwaambia kuwa leo ni siku ya mwisho kuwa nanyi katika dunia hii”. Watoto kusikia hivyo walitaharuki na kububujikwa na machozi. Mama alivuta pumzi huku akiwaangalia watoto wake kwa jicho la huzuni.

Mama aliendelea kuwaeleza wanawe jambo jengine kuwa, “Muwapo duniani mjihadhari na wale wanaovaa ngozi ya kondoo juu ya ngozi ya chui, watu hao ni maadui kwenu, msiwaamini hata kidogo. Wakale walisema kuwa subira huvuta kheri na haraka haraka haina baraka lakini tunatakiwa tufikirie hasara ya yote hayo. Wanangu mchukuwe tahadhari mapema msije kujiingiza kwenye dimbwi la dhulma”. Baada ya hapo mama Baraka aliwaangalia watoto wake kwa huzuni kisha akasema “Jambo la mwisho wanangu, ninawaacha katika maisha magumu kwani sina nyumba nzuri ya kuwaachia zaidi ya kibanda”. Ghafla mama Baraka alivuta pumzi ndefu na kuzishusha hatimae aliaaga dunia. Baraka na Mbaruku walibaki katika wimbi zito la huzuni.

Maswali na majibu.

a) Ni sababu ipi iliyomfanya mama Baraka kuwaita watoto wake?

Mama Baraka aliwaita watoto wake kwa lengo la kuwajua mambo muhimu.

b) Jambo gani lililowafanya Baraka na Mbaruku kububujikwa na machozi?

Walibubujikwa na machozi baada ya mama yao kuwaambia kuwa hiyo ndiyo siku ya mwisho kuwa nao duniani.

c) Andika methali mbili (2) alizozitaja mwandishi katika habari hii.

1. Subira huvuta kheri.

2. Haraka haraka haina baraka.

d) Toa kichwa cha habari kisichozidi maneno matatu (3) kuhusu habari uliyoisoma.

Maneno ya Mwisho.

e) Eleza maana ya maneno au kifungu cha maneno yafuatayo kama yalivyotumika kwenye habari uliyoisoma.

i. Kuwajua

Kuwaambia au kuwafahamisha.

ii. Walitaharuki

Walipatwa na hofu au mshangao mkubwa.

iii. Wanaovaa ngozi ya kondoo juu ya ngozi ya chui

Watu waonekanao wema nje lakini ni wabaya au maadui.

iv. Kuaga dunia

Kufariki au kufa.

2. Fupisha aya ya mwanzo ya habari uliyoisoma kwa maneno yasiyozidi ishirini (20).
Mama Baraka aliwaita watoto wake Baraka na Mbaruku kuwaeleza mambo muhimu akiwa kitandani.

SEHEMU B: (Alama 30)
SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA

Jibu maswali MAWILI (2) katika sehemu hii. Swali la tano (5) ni la lazima

3. a) Zipange nomino zifuatazo katika aina zake.
Maji, jeshi, ujinga, mafuta, zimwi, bunge

Nomino za jamii: jeshi, zimwi
Nomino za dhahania: ujinga
Nomino za wingi: maji, mafuta, bunge

b) Bainisha vielezi katika sentensi zifuatazo:-

i. Nimekuonya mara tano lakini husikii.

Mara tano

ii. Siku hizi vitu vingi vimepanda bei.

Siku hizi

c) Tunga sentensi ukitumia vihisishi vifuatavyo:

i. Mashallahi!

Mashallahi! Mtoto wako ni mrembo sana.

ii. Loo!

Loo! Sikuamini kama ungeweza kushinda mtihani huu.

d) Eleza aina mbili (2) za vitenzi halisi huku ukitoa mfano mmoja mmoja kwa kila aina.

1. Vitenzi vya kutenda - Hueleza kitendo kinachofanywa. Mfano: Mtoto anakula chakula.

2. Vitenzi vya kutendeka - Hueleza kitendo kinachofanyiwa. Mfano: Kitabu kinasomwa na mwanafunzi.

e) Tofautisha kwa kutumia mifano kati ya vivumishi viulizi na vivumishi vioneshi.

Vivumishi viulizi: Hivi ni vivumishi vinavyouliza swali. Mfano: Gari lipi ni lako?

Vivumishi vioneshi: Hivi ni vivumishi vinavyoonyesha mahali au kitu fulani. Mfano: Gari hili ni jipya.

4. a) Badilisha vitenzi vifuatavyo katika kauli ya kutendwa.

i. Omba

Omolewa

ii. Sahau

Sahauliwa

b) Onesha mzizi katika maneno yafuatayo:

i. Tuliyoona

Mzizi: -ona

ii. Wanaandikiana

Mzizi: -andika

c) i. Nini maana ya sarufi?

Sarufi ni tawi la isimu linalojishughulisha na kanuni za lugha, muundo wa maneno, na jinsi sentensi zinavyojengwa.

ii. Eleza kwa ufupi tanzu nne (4) za sarufi.

- Sarufi maumbo: Hushughulika na muundo wa maneno. Mfano: Uundaji wa vitenzi.
- Sarufi miundo: Hushughulika na mpangilio wa maneno katika sentensi. Mfano: Mwanafunzi anasoma kitabu.
- Sarufi maana: Hushughulika na maana ya maneno au sentensi. Mfano: Neno "baba" lina maana ya mzazi wa kiume.
- Sarufi matumizi: Hushughulika na jinsi lugha inavyotumika katika mawasiliano. Mfano: Utumiaji wa heshima katika lugha.

d) Kwa kutumia mifano eleza maana ya istilahi zifuatazo:

i. Mzizi funge

Mzizi funge ni sehemu ya mzizi wa neno ambayo haiwezi kubadilika au kuchukua viambishi. Mfano: Katika neno "panda", mzizi funge ni "-pand".

ii. Mofimu

Mofimu ni kipashio kidogo zaidi cha kiisimu chenye maana. Mfano: Katika neno "walikimbia", mofimu ni "wa-", "-li-", na "-kimbia".

e) Kwa kutumia mifano fafaua jinsi ya kuunda maneno yafuatayo kwa njia ya unyambujaji.

i. Vielezi kutokana na vivumishi

Vielezi huundwa kwa kuongeza viambishi fulani kwenye vivumishi. Mfano:

Nzuri → Vizuri

ii. Vitenzi kutokana na vielezi

Vitenzi huundwa kwa kubadilisha vielezi kuwa vitendo. Mfano:

Polepole → Kupolepoleka

5. a) Taja njia zilizotumika kuunda misimu ifuatayo:

i. Malapa

Kupunguza neno rasmi au kulipa maana mpya ya kijamii (uchambuzi wa sitiari).

ii. Fegi

Uchambuzi wa kifonetiki kutoka kwa neno rasmi la Kiingereza "cigarette".

b) Fafanua mambo mawili (2) yanayoathiri lafudhi na matamshi sahihi ya lugha ya Kiswahili.

i. Lugha ya kwanza (L1)

Lugha ya kwanza ya mzungumzaji inaweza kuathiri matamshi ya Kiswahili, hasa ikiwa lugha hiyo ina sauti au lafudhi zinazotofautiana na Kiswahili. Mfano: Wanaozungumza Kisukuma wanaweza kusema "rula" badala ya "lula".

ii. Muktaadha wa kijamii

Mazoea ya kijamii na maeneo wanakoishi watu yanaweza kuathiri lafudhi. Mfano: Kiswahili kinachozungumzwa na watu wa Pwani kina lafudhi tofauti na cha Bara.

c) Eleza aina mbili (2) za rejesta.

i. Rejesta rasmi

Hutumika katika mazingira rasmi kama vile mazungumzo ya kiofisi au mikutano. Mfano: "Ninakuomba tafadhali unisaidie kufanikisha mradi huu."

ii. Rejesta isiyo rasmi

Hutumika katika mazungumzo ya kawaida au yasiyo ya kiofisi. Mfano: "Unanibeba kidogo na hali ya maisha haya."

d) Orodhesha sifa tatu (3) za kamusi bora.

1. Ina maana sahihi na wazi ya maneno.
2. Ina mpangilio mzuri wa maneno kwa mujibu wa herufi.
3. Ina mifano ya matumizi ya maneno.

e) Toa sababu tatu (3) zinazoonesha udhaifu wa lugha ya mazungumzo.

- Ukosefu wa mpangilio wa maneno, unaosababisha ujumbe kutoeleweka kwa urahisi.
- Hutegemea muktaadha wa hali halisi, hivyo inaweza kuwa ngumu kueleweka bila maelezo ya ziada.
- Hutumia misimu na lugha isiyo rasmi, ambayo si kila mtu anaweza kuelewa.

6. Tunga beti mbili (2) za shairi la kimapokeo, kisha eleza vipengele viwili (2) vya fani ulivyovitumia katika beti hizo.

Katika pori la mwituni, wanyama wote hutoka,
Nyoka simba na nyegere, wasitake kuibuka,
Hapo kiza kinapojaa, wote hufanya kusaka,
Maisha yao porini, ni lazima yawake.

Hata ndege wa angani, wote hufanya safari,
Tena kwa mpangilio, hawaishi kwa hiyari,
Maisha yao ni makali, lazima kujitahidi,
Pori ni shule ya wanyama, mafunzo hawayakosi.

Vipengele vya fani:

1. Muziki: Kuna vina vya mwisho katika kila mshororo (mfano, "hutoka" - "kuibuka").
2. Lugha ya picha: Matumizi ya sitiari kama "Pori ni shule ya wanyama".

7. a) Eleza umuhimu wa uhakiki wa kazi za fasihi simulizi.

- i. Huhakikisha kazi za fasihi simulizi zina ubora na zinazingatia maadili ya jamii.
- ii. Husaidia kuelewa maudhui na dhamira kuu ya kazi za fasihi simulizi, hivyo kuzifanya ziwe rahisi kueleweka.

b) Kwa kutumia mifano toa maana ya tamathali za semi zifuatazo:

i. Sitiari

Sitiari ni tamathali ya semi inayofananisha vitu viwili bila kutumia maneno ya ulinganisho. Mfano: "Mwanamke ni mti wa matunda."

ii. Tashihisi

Tashihisi ni tamathali ya semi inayotoa sifa za kibinadamu kwa vitu visivyo na uhai. Mfano: "Maji ya mto yalikuwa yakiimba kwa furaha."

c) Taja vipera viwili (2) vya hadithi.

- i. Hadithi za kubuni
- ii. Hadithi za kihistoria

d) Eleza mambo mawili (2) yanayoonesha kufanana kwa Fasihi Simulizi na Fasihi Andishi.

- Zote huwasilisha maudhui yanayolenga kufundisha na kuburudisha.
- Zote hutumia lugha ya kisanaa kama methali, tashihisi, na sitiari.

e) Kamilisha methali zifuatazo, kisha toa funzo tunalolipata kwa kila methali.

- i. Akufaaye kwa dhiki ndiye rafiki wa kweli.

Funzo: Tunapaswa kuthamini marafiki wa kweli ambao hutusaidia wakati wa shida.

ii. Ukupigao ndio ukufunzao.

Funzo: Makosa na changamoto ni sehemu ya kujifunza na kuboresha maisha.

8. a) Toa tofauti kati ya falsafa na maudhui.

Falsafa ni mtazamo wa maisha unaoelezea maana na lengo la maisha, wakati maudhui ni ujumbe au wazo kuu linalotolewa katika kazi ya fasihi.

b) Kwa kutumia mifano fafaua dhima zifuatazo za fasihi.

i. Kuhifadhi na kurithisha amali za jamii.

Fasihi hurekodi tamaduni, historia, na maadili ya jamii. Mfano: Hadithi za jadi huonyesha historia ya mababu zetu.

ii. Kukuza na kuendeleza lugha.

Fasihi hutumia lugha ya kisanaa ambayo huongeza maarifa ya msamiati na matumizi ya lugha. Mfano: Mashairi hutumia misamiati mbalimbali ya Kiswahili.

c) Taja mitindo miwili (2) ya mashairi ya fasihi simulizi.

i. Mashairi ya kimapokeo

ii. Mashairi ya kisasa

d) Eleza maana ya dhana za fasihi zifuatazo.

i. Sanaa

Ni uwasilishaji wa mawazo au hisia kupitia lugha au mbinu za kisanii.

ii. Mandhari

Ni sehemu au mazingira ambapo hadithi au kazi ya fasihi hutokea.

e) Eleza faida mbili (2) za kuhifadhi kichwani kazi za fasihi simulizi.

- Huwezesha kurithisha kazi hizo kwa kizazi kijacho kwa urahisi.
- Husaidia kuzilinda kazi hizo zisipotee au kuharibiwa kwa maandishi.

9. Andika Insha ya wasifu isiyopungua maneno 120 na isiyoziidi maneno 130 kuhusu moja ya mada zifuatazo:

Zao la karafuu Zanzibar

Zanzibar ni moja ya visiwa vinavyojulikana kwa uzalishaji wa karafuu duniani. Karafuu ni zao la biashara lililoleta sifa kubwa kwa Zanzibar, hasa katika kipindi cha karne ya 19. Wakati huo, Zanzibar ilikuwa miongoni mwa wazalishaji wakuu wa karafuu, na hali hii iliifanya ijulikane kama "Kisiwa cha Karafuu".

Zao hili hukuzwa zaidi kisiwani Pemba ambako hali ya hewa na udongo vinafaa kwa ukuaji wake. Karafuu hutumika kama kiungo cha vyakula, dawa za asili, na hata kutengeneza harufu nzuri. Uzalishaji wa karafuu pia umechangia ajira kwa wakulima wengi, hivyo kuongeza uchumi wa Zanzibar.

Licha ya changamoto kama vile kupungua kwa bei ya karafuu katika soko la dunia, Zanzibar imeendelea kukuza zao hili kwa ubunifu wa kisasa ili kuhakikisha linabaki kuwa sehemu muhimu ya utamaduni na uchumi wa kisiwa hicho.

10. Barua ya kuomba kazi ni moja kati ya aina za barua rasmi. Taja aina nyengine mbili (2) za barua rasmi, kisha andika mfano mmoja wa barua (rasmi) kati ya aina mbili za barua ulizozitaja.

Aina nyengine za barua rasmi:

- i. Barua ya kuomba udhamini
- ii. Barua ya mwaliko rasmi

Mfano wa barua ya kuomba kazi:

S.L.P 123,
Dar es Salaam,
22 Disemba 2024.

Mkurugenzi,
Kampuni ya XYZ,
S.L.P 456,
Dar es Salaam.

YAH: MAOMBI YA KAZI YA MSAIDIZI WA OFISI

Ndugu Mkurugenzi,

Ninayo heshima kuomba kazi ya Msaidizi wa Ofisi katika kampuni yako. Nina elimu ya kidato cha nne na uzoefu wa miaka miwili katika kazi za ofisi. Uzoefu wangu ni pamoja na kushughulikia nyaraka za ofisi, kupokea wageni, na kudumisha usafi wa mazingira ya kazi.

Nina nidhamu, bidii, na uwezo wa kujifunza haraka. Natumaini nitapata nafasi ya kuchangia mafanikio ya kampuni yako.

Naambatanisha nakala za vyeti vyangu kwa ajili ya kumbukumbu.

Natarajia usikivu wako na nitafurahi kupata majibu chanya kutoka kwako.

Wako mwaminifu,

[Maombi Yangu]

Namba ya Mtihani: 12345678.